

Галина Павлівна Циганенко

(07.09.1919 – 06.02.2015)

Галина Павлівна Циганенко. – відомий учений, доктор педагогічних наук і доктор філологічних наук, заслужений професор Донецького національного університету імені Василя Стуса, невтомний працівник на ниві педагогічної та філологічної освіти, прекрасна людина, чуйна жінка, яка прожила велике та плідне наукове та освітянське життя.

Народилась Галина Павлівна 07 вересня 1919 року в селищі Терни Недригайлівського району Сумської області. Рано залишилась, майже з народження, напівсиротою (батько, Павло Іванович, загинув на війні), відчула всі лиха голодного дитинства. Майбутній талановитий науковець зростала працюючою дівчиною, виявляла нездоланне прагнення до здобуття знань, яке мати, Марія Трохимівна, щосили підтримувала та розвивала в доньці.

Після закінчення семи класів (у 15 років) Галина Павлівна почала працювати в бібліотеці радгоспу ім. В.А. Балицького Чугуївського району Харківської області, одночасно викладала основи письма в межах політики лікнепу. Потім було навчання в Куп'янському педагогічному технікумі та на філологічному факультеті Харківського державного університету (з 1939 року). Майбутній професор навчалася із задоволенням, самовіддано, легко долала труднощі. Після закінчення університету на «відмінно» здобула рекомендацію до аспірантури. Проте на той час не судилося повною мірою присвятити себе науці, адже розпочалася одна з найжахливіших війн в історії людства, під час якої вона проживала в родичів у селищі Терни, допомагаючи їм із нехитрим господарством.

Після закінчення війни Галина Павлівна розпочала свою трудову діяльність у Сталінському педагогічному інституті (нині – Донецький національний університет), у якому пропрацювала до кінця життя, пройшовши шлях від асистента до професора, завідувача кафедри, декана філологічного факультету, знаного науковця, автора авторитетних словників, видатного методиста. Вона викладала курси вступу до мовознавства, історичної граматики, діалектології, сучасної російської літературної мови (усі розділи) та методики її викладання в школі.

Розуміючи, що діяльність викладача вищого навчального закладу невіддільна від наукової роботи, Галина Павлівна знаходила змогу поєднувати викладацьку практику з підготовкою кандидатської дисертації **«Прикладка в сучасній російській мові»**, яку успішно захистила в 1955 році.

Викладання в університеті, щоденне спілкування зі студентами на заняттях приводило до теоретичних узагальнень, продукувало нові ідеї. Велика праця – **«Етимологічний словник російської мови» (Київ, 1970)** – народилася з практичних занять, проведених у студентських аудиторіях, переважно зі студентами-заочниками. На їхні прохання Галина Павлівна шукала в науковій літературі відомості щодо етимології слів. Етимологічні розвідки, яких згодом накопичилося чимало, було систематизовано та укладено у вагому лексикографічну працю. Значущість словника засвідчують позитивні відгуки та численні рецензії, що опубліковані в авторитетних періодичних наукових виданнях Києва, Москви, Лондона. Друге (доповнене) видання **«Етимологічного словника» (1989)** вийшло величезним накладом – 75 000 примірників.

З **«Етимологічним словником російської мови»** пов'язана й перша докторська дисертація Галини Павлівни (на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук) – **«Лінгводидактичні проблеми вивчення структури слова російської мови в українській школі»**, – яку вона

підготувала за консультування М. М. Шанського та успішно захистила 1978 року.

Згодом (коли з'явилася можливість захищати докторські дисертації за сукупністю публікацій) Галина Павлівна здобула й науковий ступінь доктора філологічних наук, підготувавши працю **«Склад слова та словотворення в російській мові (у зіставленні з українською)»** – з двох спеціальностей: українська мова та російська мова. Захист відбувся в Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні Національної академії наук України в 1991 році.

Багато сил Галина Павлівна присвятила справі укладання підручників і посібників для середньої школи та вищих навчальних закладів. Упродовж 30-ти років (1965–1995) вона розробляла пробні, експериментальні, стабільні підручники з російської мови для шкіл з українською мовою навчання. І на сьогодні заявлені підручники викликають велике зацікавлення в авторитетних науковців-методистів та відомих учителів-практиків.

Професор Г.П. Циганенко, окрім просвітницької й наукової, займалась і громадською роботою: обіймала адміністративні посади (ученого секретаря, голови профкому педагогічного інституту, декана філологічного факультету, завідувача кафедри російської мови), була членом спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій, брала безпосередню участь в отриманні Донецьким педагогічним інститутом статусу Донецького державного університету, а згодом – Донецького національного університету.

Галині Павлівні належить також надзвичайно цікаві лексикографічні праці «Толково-сопоставительного словаря русских и украинских предлогов» (К., 2006), «Словарь служебных морфем русского языка (К., 1982) та ін. Її виступи чи на проблемних дискусіях, чи на засіданнях спеціалізованої вченої ради, чи на наукових семінарах завжди були продумані від першого слова до останнього рядка. Вражала логіка думки, продуманість викладу, перелік аргументів та їхнє впорядкування.

Галина Павлівна Циганенко за свою велику працю удостоєна почесних звань і нагород: медалі «За доблесну працю», нагрудного знаку «Вища школа СРСР. За відмінні успіхи в роботі», звання «Заслужений професор ДонНУ», більше двох десятків Почесних грамот Донецького університету, видавництва «Радянська школа», Союзу жінок України, Донецької облдержадміністрації. Відомості про Галину Павлівну вміщено в енциклопедичному словнику «Жінки України». До цього можна додати і членство в Академії наук вищої школи України, численні схвальні відгуки її випускників.

Навіть в останні дні свого життя професор Г. П. Циганенко не полишала своєї наукової та викладацької діяльності: до останнього спілкувалася з молоддю, ділилася зі студентами та колегами своїм величезним досвідом і щирим серцем. Як важко віднайти слова подяки їй за неоціненний подарунок випускникам 2013 та 2014 років спеціальностей «Прикладна лінгвістика», «Українська мова і література», «Російська мова і література» неперевершеної лексикографічної праці «Толково-сопоставительный словарь русских и украинских предлогов» (Донецьк, 2006). Вона була автором цієї фундаментальної праці, не шкодувала коштів на сотні подарованих нею її примірників.

У пам'яті всіх тих, хто знав Галину Павлівну Циганенко, залишиться світлий образ глибокопорядної, інтелігентної, щирої людини, готової завжди допомогти й порадою, і конкретними діями.